

Een middenneolithisch aardwerk op de *Hermansheuvel* te Assent (Vlaams-Brabant)

Marc LODEWIJCKX, Bart VANMONTFORT & Rene PELEGRIN

Samenvatting

Twee prospectievluchten in de voorbije jaren lieten toe *cropmarks* van een dubbele gracht te fotograferen op de *Hermansheuvel* te Assent. Ongetwijfeld houdt deze structuur verband met de middenneolithische aanwezigheid die er in de voorbije halve eeuw gedocumenteerd werd.

Sleutelwoorden: luchtfotografie, midden-neolithicum, aardwerk, *Hermansheuvel*.

De *Hermansheuvel* te Assent is tot op heden de best onderzochte (midden-)neolithische vindplaats van het Hageland. De eerste intensieve veldprospectie door de heer Claes werd reeds in het begin van de jaren 1970 bestudeerd en gepubliceerd (Vermeersch, 1972). Nagenoeg alle 12.000 artefacten konden worden toegeschreven aan de midden-neolithische occupatiefase ('Michelsbergcultuur'). Opmerkelijk was dat zowat alle toen beschreven artefacten geconcentreerd waren teruggevonden in de zuidwestelijke hoek van de heuvel, verspreid over een oppervlakte van zowat 2 ha (*ibid.*). De enkele proefsleuven die bij deze gelegenheid werden gegraven met het oog op het terugvinden van neolithische sporen centraal in deze zone leverden echter geen resultaat op (*ibid.*). Ze konden enkel bevestigen dat het löss-dek op de *Hermansheuvel* erg dun was en dat er in de betreffende zone slechts weinig colluvium was afgezet. Hieruit leidde Vermeersch (*ibid.*) af dat het terugvinden van weinig diep ingegraven neolithische sporen onwaarschijnlijk was.

Ook bij de volgende, uitgebreidere opgravingscampagne in het begin van de jaren 1990 gelocaliseerd in dezelfde zone, werden geen neolithische sporen aangetroffen (Casseyas & Vermeersch, 1993). Neolithische lithische artefacten en aardwerk werden wel aangetroffen in natuurlijke depressies en windvallen. Nederzettingssporen en in het bijzonder huisplattegronden uit het midden-neolithicum zijn in het algemeen wel zeldzaamheid; de reden hiervoor is wellicht een combinatie van factoren, zoals de aard van bewoning, erosie, bioturbatie en de hiermee gelinkte moeilijke zichtbaarheid van de sporen (*cf.* Vanmontfort, 2004: 262). Anderzijds kon door de beperkte omvang van de opgravingen op de *Hermansheuvel*, de bewaring van sporen zoals grachten van een omheiningssysteem of aardwerk nooit worden uitgesloten.

Het Hageland is niet meteen een geschikt gebied voor het uitvoeren van archeologische luchtoprospecties. De gronden zijn van wisselende kwaliteit en het bodemgebruik is er erg gevarieerd, met veel weiden en boomaanplantingen. De percelen zijn er niet groot en het landschap bevat bovendien een grote verscheidenheid aan elementen, zoals een sterk verspreide bewoning, die het beeld vanuit de lucht sterk versnipperen en archeologisch moeilijk leesbaar maken. Omvangrijke archeologische sites en grotere constructies, zoals de voor Haspengouw karakteristieke Romeinse villa's en *tumuli*, zijn er een zeldzaamheid. De waargenomen anomalieën worden er meestal veroorzaakt door de landschappelijke en bodemkundige diversiteit of zijn toe te schrijven aan de toegepaste landbouwmethoden of de gevoeligheden van de ingezaaide teelten. Gezien het aantal vluchten dat we organisatorisch en financieel op jaarbasis kunnen uitvoeren beperkt is, trachten we de prospecties zo efficiënt mogelijk te laten verlopen.

Op 26 juni 2004 werd dan ook eerder bij toeval een dubbele gracht als *cropmark* opgemerkt op de *Hermansheuvel* te Assent (Lodewijckx & Pelegrin, 2005). Het spoor was opvallend duidelijk op twee niet belendende percelen met hetzelfde gewas (zie luchtfoto: fig. 1). Bij latere vluchten was het spoor echter niet meer zichtbaar zodat we slechts over één reeks foto's beschikken. Op 25 juni 2005 kon op het tussenliggende perceel het ontbrekende deel van de grachten worden gefotografeerd. Nu waren op de beide oorspronkelijke percelen geen sporen meer te zien. De sporen liggen duidelijk in elkaars verlengde en kunnen als één geheel worden uitgetekend (zie plan: fig. 2). Daarnaast werden op diverse percelen buiten de grachten zeer talrijke maansikkelvormige sporen opgemerkt die als windvallen kunnen worden geïnterpreteerd.

Fig. 1 — Luchtfoto van het plateau van de *Hermansheuvel* vanuit het westen. Op de voorgrond en achteraan zijn de grachten zichtbaar in het gewas (*cropmark*). Het verloop van de grachten op het tussenliggende perceel werd pas een jaar later opgemerkt. Foto: Rene Pelegrin, K.U.Leuven, Afdeling Archeologie.

Luchtprospecties leveren slechts zelden sporen op van steentijdsites. Enerzijds zijn grote grondverplaatsingen in deze periode nog eerder een zeldzaamheid en anderzijds zijn de sporen daarvan meestal dermate vervaagd dat ze niet meer worden opgemerkt. De ontdekking van een dubbel spoor als verkleuring in het gewas (*cropmark*) op de *Hermansheuvel* te Assent was dan ook een aangename verrassing. De vorm en situering van de *cropmarks* wijzen op de aanwezigheid van een dubbele gracht die een deel van het plateau van de *Hermansheuvel* afsloot. Zeer waarschijnlijk is er een cultureel en chronologisch verband tussen deze grachten en het midden-neolithicum aardewerk en silexmateriaal dat werd gevonden op dit deel van het plateau. Op basis van deze gegevens is het zeer waarschijnlijk dat er zich op de *Hermansheuvel* een met grachten versterkte nederzetting uit het midden-neolithicum bevond, vermoedelijk toebehorend aan de Michelsbergcultuur.

Opmerkelijk is dat een lange noord-zuid georiënteerde proefsleuf, gegraven in 1993, het

verloop van de dubbele gracht kruiste. De grachten zelf zijn bij deze opgraving echter niet geïdentificeerd. Ongetwijfeld houdt dit verband met de moeilijke zichtbaarheid van middenneolithische sporen. Ook in Assent leiden de sporen zelden en wellicht slechts in heel specifieke omstandigheden tot het vormen van duidelijke *cropmarks*. Dit is een argument voor een klein densiteitverschil tussen de natuurlijke bodem en de grachtvulling, wat mogelijk het resultaat is van homogenisatie door biotubatie. In elk geval verklaart het de moeilijke zichtbaarheid van de sporen, ook in opgraving.

Dankwoord

De prospectievluchten werden gefinancierd door het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap.

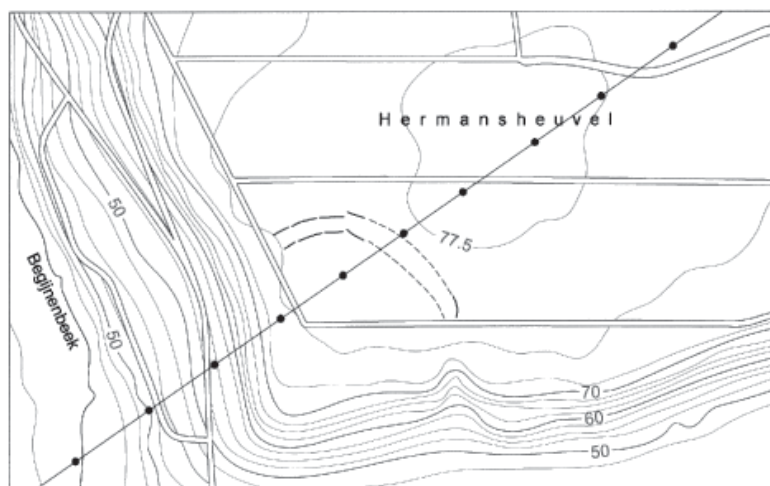

Fig. 2 — Plan met de situering van de dubbele gracht in de zuidwestelijke hoek van de *Hermansheuvel*. Tekening: Eliane Mahy, K.U.Leuven, Afdeling Archeologie.

Bibliografie

CASSEYAS C. & VERMEERSCH P. M., 1993. Opgravingen op de Michelsbergnederzetting van Assent-Hermansheuvel. *Notae Praehistoricae*, 12: 147-151.

LODEWIJCKX M. & PELEGRIN R., 2005. *Stone Age Sites in Central Belgium*. Poster presented at the Aerial Archaeology Research Group 2005 Conference - Leuven (Belgium).

VANMONTFORT B., 2004. *Converging Worlds, The Neolithisation of the Scheldt basin during the late fifth and early fourth millenium cal BC*. PhD thesis, Katholieke Universiteit Leuven, Leuven.

VERMEERSCH P. M., 1972. Un site Néolithique à Assent (Brabant). *Bulletin de la Société Royale Belge d'Anthropologie et de Préhistoire*, 83: 137-155.

Marc Lodewijckx
Rene Pelegrin
K.U. Leuven, Dept. Archeologie,
Kunstwetenschappen en Musicologie
Archeologie van West-Europa
Blijde-Inkomststraat 21
BE – 3000 Leuven
Marc.Lodewijckx@arts.kuleuven.be

Bart Vanmontfort
Faculteit der Archeologie (Universiteit Leiden)
p/a Eenheid Prehistorische Archeologie
Redingenstraat 16
BE – 3000 Leuven
Bart.Vanmontfort@geo.kuleuven.be